

Optegnelser fra mit liv slik jeg husker det nu i min alderdom

12. september 1965

Forord

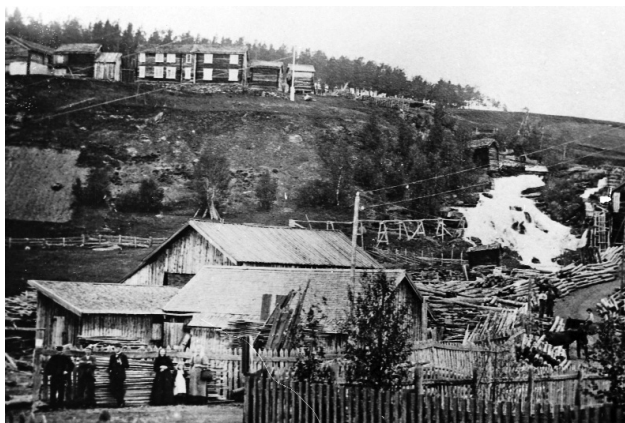
Olava Floor, Tolga, etterlot seg dette manuskriptet. Hun og Ola Floor drev Floorgarden på Gaten på Tolga fra 1917 til 1960-tallet. Vi synes det er fint at hennes etterkommere og andre som er interessert i livet i ei fjellbygd på 1900-tallet, får lese dette. Manuskriptet er gjengitt nesten ordrett, kun noen få setninger er fjernet, og vi har beholdt hennes egen måte å skrive på. Mellomtitlene er våre. Vi har valgt å dele hennes historie i to, første del handler om livet fram til hun gifter seg og presenteres i årboka for 2008. Siste del kommer forhåpentligvis med neste år.

Olavas eldste datter, Tordis, bosatte seg i Torsnes ved Fredrikstad, og var gift med Ragnar Lind Jensen. Nest eldste datter Marit ble gift med Arvid Kirkbakk og fikk tre døtre, Anne, Olov og Ingeborg. Hennes sønn Kåre fikk ingen arvinger. Nå er det Marits yngste datter, Ingeborg, som har overtatt Floorgarden. Yngste datter, Sigrid, ble gift med Eystein Vingelsgaard, bosatte seg i Vingelen og fikk døtrene Vigdis og Turid. Sigrid Vingelsgaard, Vigdis Vingelsgaard og Turid Vingill har tilrettelagt manuskriptet for Årbok for Nord-Østerdalen.

Her er nedtegnet noe fra mit liv slik jeg husker det og for mit indre øie ser det, om det er noen av mine etterkommere, som kunde ha interesse av å se hvordan det var før i tiden.

Familie

Jeg, Olava Knutsdatter, ble født 29. juli 1888 på Tolgensbakken Østre (Nesset i dag). Min far Knut Olsen Eggen ble født 4. juni 1836 på Ivareggen og min mor Marit Iversdatter Moen ble født 7. august 1844.



Ivaregga, med saga og fossen i forgrunnen.



Olavas "verden", kirka med Bakkom, langs Glåma Gata.

Om far, Knut fra Ivareggen

På Ivareggen var de 6 søsken: Ola ble gårdbruker hjemme gift med Marit Døljogård. Ivar gift til Steen (Ivarsgarden), John til Flatgård med enken Ingeborg, Per utdannet til lærer, reiste til Amerika, Anne gift med Thomas Hummelvold, Knut var den yngste.

Skredderen

Far fortalte at han som 15 åring var så syk. "Det var så vondt", sa han, "at soetten silte over hele kroppen". Det var ingen læge, og ingen forstod hva det var, men når han omsider kom seg, var han lam i bena. Det var selvsagt poliomyelitt. Han blev krøpling all sin dag. Knea var helt myke og han måtte gå med to staver. Jeg kan tenke meg at det blev en hård tid for den evnerike og kvikke gutten, men jeg hørte aldrig at far klaget på sin skjebne, men han fant seg i det og var beskjelet med et sjeldent godt humør.

Han måtte jo finde på et yrke og blev så skredder. Da han var den første skredder i bygda måtte han sikkert lære seg selv meget og var for sin tid meget flink. Han var den eneste som drev med søm og sydde både på karer og kvinnfolk. Arbeidsfeltet var Tolgen, Vingelen og Hodalen og mange var de historier han fortalte fra den tiden. I mange år var det bare håndsømog sandelig kunne han bruke synålen. Far var den første som hadde symaskin i bygda og den første lampe hadde han også. Den husker jeg. En slik liten flatbrenner med veke på 1 cm bredde. Tenk på det vesle lys. Han var på Paulsolegård på Haugan når han fikk lampen. Det var nok en begivenhet av det sjeldne. Fra hele bygda stormet de dit for å se det store vidunder-tenk, varme i et glass. Det var noe ingen hadde sett før.

Fars symaskin var kjøpt i 1873-74 og var i bruk i alle år. Det var så slitt både jern og treet, helt rundslitt, men sydde like pent så



Far.

lenge han brukte den, men når vi skulle prøve den etter hans død, vilde den ikke mer. Vi fikk den ikke til å ta et sting.

Far gikk gård i mellom så lenge han var alene. Så blev Tolgensbakken Østre solgt ved auksjon og far kjøpte den. Det var dødsbo, i det Morten Nilsen Aas og hans hustru Agate begge døde fra sine små barn: Sønnen Nils Aas ble siden lærer ved Kongsvinger og Marit blev gift med Amund. Leren, De var små da foreldrene døde og gamle Grue var vel av morens slekt og tok de med til Langen hvor de vokste opp. Jeg husker at Nils Aas besøkte os bestandig når han var på Tolgen.

Om mor fra Moen

Min mor var Marit Iversdatter, født Moen, var av de som ikke fikk lære eller gå i skole. Det var litt omgangsskole, det var alt. Men hun hadde et klart hode og raske evner og hun måtte for sin tid være flink. Søskenflokket var på seks, tre karer og tre jenter: Paul Moen ble gårdbruker hjemme, Iver reiste til Amerika, Per reiste til Amerika, Anne giftet seg med Anders P. Urseth, Elia giftet seg med Lars Folstad, Telneset og, Marit, min mor.



Mor.

Tolgensbakken Østre

Når mor og far begynte der, så var det sikkert ikke så greit. Det var så dårlige hus, så alt måtte nå stelles på og restureres. Stuebygningen er den Anstein Erlien har nå, og far fortalte at han fikk nye glas i hele bygningen og ligeså panelt flere rum innvendig. Fjøs var bare så vidt påbegynt bygget og det måtte gjøres ferdig. Og så han som måtte leie all hjelp, ja, så tok det sikkert sin tid for gjeld det skulle ikke far ha - alt kontant. Jeg kan vel ikke huske dette, må vel være fordi de snakket så mye om det. Jeg var bare 2 år i 1890 da de kjøpte de første kuer, på auksjon etter presten Hansen.

Gården lå i den tids sentrum. På den ene siden var skolen og ca 200 m på den andre siden, kirken og rett nedenfor, kommunehuset, og noen andre forsamlingshus var det ikke. Det blev et godt hjem for meg og mine to eldre søstre, Sigrid og Berit. Trods sitt handicap kan jeg ikke huske far i dårlig humør, bestandig spøkefull. Mor var mer stille og alvorlig, men avbalansert og behersket. Begge var meget bestemte for oss barna. Når de hadde sagt noe, var det bestandig en lov og ingen innvendinger hjalp da.

Livet på Bakkom

Det blev selvsagt meget å gjøre for mor når de drev med husdyrbruk. Vi hadde 7-8 voksne kuer og ungdyr. Tungvint som alt var, bare det å bære vann fra brønnen, så lage høylåg til drikke og bære det til hvert enkelt dyr i store trebøtter. Men hun hadde god helse og jeg kan ikke huske mor var syk før i alderdommen når gikten plaget. Selvsagt hjalp vi barn til så snart vi greide noe. Det var naturalhus-holdning og alt i mat måtte lages hjemme, likeså klær. For eks slakting, jeg husker mor og Berit brukte hakkekniv og brett. De hakket til farse og pølse den gang. Når jeg blev så stor at jeg var med, kom det kjøttkvern, som også var et framskritt. Det var nok ikke å gå på butikk å kjøpe alt mulig. Vi kjøpte kaffe og sukker og matmjøl: rug og bygg. Hvetemel bruktes også, men svært lite.

Husker jeg så mange som kjøpte 1 kg hvetemel og 1 kg sukker om gangen. Det var vel vanskelig om penger og gjæld var de gamle redd. Far kjøpte helst i litt større parti. Han kjøpte hele sekker (100 kg var de den gang) med matmjøl, som de sa. Hvetemel og farin ½ sekk om gangen og raffinade var det toppen på 5-6 kg. Det skulde sikkert række lenge. Det var så underlig for far hadde bestandig penger. Prisen for å sy en dress var den gang kr 2.50 og for en bukse 60 øre. Trods slike små priser blev det noe av det. Han var rask og flittig og aldri sløseri.

Klær

Det var å "kale" og spinde både til vadmél og verken. Kvitt verken 1/1 ull ble brukt til undertøi. Farvet klædelerret til kjoler, og vadmél til herreklær. Hvilket arbeid det var, kan ingen i dag forstå. Om kvelden satt de voksne og "kala rull" og om morgenen måtte de opp så tidlig at de spant en snelle før fjøstid. Selv skjønner jeg ikke at de rakk alt. Husstellet det

var enklere. Det var ikke å vaske bestandig. Gulvene blev ikke vasket oftere enn hver lørdag. Men daglig bruktes lime av bjørkeris og vi sopte gulvet. Kom det sykdom i huset, så var smitten lett. I mitt hjem var vi skånet for det, andet enn barnesykdommer som meslinger osv. Etter som vi barna blev større, vasket vi gulvene hver onsdag også.

Mor hadde så god hukommelse. Om vinteren i skumringen, også kalt for skræddertimen, før lampa tentes, satt vi rundt ovnen og mor fortalte morsomme historier fra gammelt eller "satte oss gåter". Å sette gåte var populært, og naboene kom innom de også. En trønderjente, søster av lærer Slungård, kom så ofte: "No må du sætt oss ei gåt, Marit!" Koselige minner.

Høytider

Det var gudstjeneste hver 3dje søndag. Da var vi i kirken og hadde vår egen benk der. Disse dørene som nu i 1965 er indsat i kirken igjen, ble utkastet da jeg var ganske lita. De første gangene jeg var med mor i kirken var det så gjævt å få sitte ved den lille døra. De søndagene det ikke var gudstjeneste, leste far teksten om formiddagen. Da måtte vi sitte stille og høre på.

Når det var gudstjeneste var det alltid fullt av hester og kjøretøi hos os. Mangen gang var det hester i alle "skjæler". Vi hadde stor vedskåle og det hendte også at den var brukt. Det var slekt og venner som hadde lang vei til kirke. De var bestandig ind som gjester og fik mat, som regel middag. Menyen var enkel. Det var gjerne kjøttkaker med mandelpoteter og kålrabi, noen andre grøn-saker fantes ikke. Dessert var søtsuppe eller "svedskergrøt" og rømme. Du verden så mye mat mor ga bort på den måten, men noe selskapsliv var det heller ikke, andet end naboer og slektninger kom av seg sjøl. Når disse

langferdsfolk hadde barnedåp hadde de med fadrene og selskapet holdtes hos oss, men da hadde de med seg mat. Jeg husker spesielt rømgrøt.

Skolen bruktes til basarer og bibellæsning og da var det i grunnen på samme måte. Det første flagg jeg husker var på prestegården. Det var nok flere, men er borte i min erindring. Prestens flagg hadde unionsmerke. Jeg var vel 7-8 år når far fikk flaggstang og heiste det rene flagg. Juletrær fikk vi også ved samme tid. Det var nok ikke noe som var i hver manns hus den gang. Det var to stuer hjemme hos oss, som andre steder var det seng i stua. I den andre var det stor mur (peis) som gikk frem på halve gulvet. Den blev revet, lagt nytt gulv og malet. Det blev kjøpt noen pene møbler også og fra da blev det nystue og med det juletræ. Du verden, juletræ, det var både høitid og stas.

Det var i grunden stor forberedelse til jul. Det var slakting og baking og lille julaften sendte mor oss rundt i bygda til gamle og enslige som satt i ei stue. I sekken var det flesk, ost, gubb, fløte og melk. Det var stort hjertelag og de gamle var så blide og fornøide. Det hører til mine gode minner.

Jeg husker så vidt at vi spiste suppe av samme fat, men fra skolealder brukte vi hos oss tallerkener. Det bruktes mye mer melkesuppe og grøt end i dag, men poteter var det sparsomt med det første jeg minnes. Når det var suppe til middag, til kjøtt for det meste, da var det ikke poteter. Når det var poteter til kjøtt da drakk vi melk til, og alltid rikelig med flatbrød. Dette er det første jeg minnes. Når jeg ble større, da var det rikelig med poteter til maten.

Skolegang

Som sagt, jeg bodde like ved skolen. Min før-

ste lærerinde var både flink og snill. Vi hujet og skrek til Kirsti vår og tilliten var gjensidig. I første klasse satt prestens datter ved vinduet og veien gikk like utenfor. Hendes ansikt var mer vendt mot veien end mot kateketen og lærerinden sa: "Jeg må nok henge gardiner for det vinduet". "Takk det behøves ikke for meg" sa hun. Hun var nok litt mer frimodig end os andre. Ved oppflytning fikk jeg en gammel alvorlig lærer som ikke gikk en bokstav utenom boken, og med de dårlige anskuelsermidler vi den gang hadde, er det rart at vi lærte såpass som vi gjorde. Men det var både lek og moro, i frikvarteret stod vi aldri stille. Det var Franskmann og prøysser, Bjørn, Sisten osv. Vippe pinne, Kaste på stikka, krokert, Enke vil ha make m. m.

Den pugginga var nok bra for enkelte fag for når det var lært i pugg, glemtes det aldri. Jeg for min del orket ikke historie om alle disse kriger og døde i Norge og verdenshistorien. Regning var mitt letteste fag og det var mange jeg hjalp i regning, men karakteren var visst så som så. Vi hadde skolebibliotek også, men det er bare "Onkel Toms hytte" som har holdt seg i min erindring. De to siste åra på skolen hadde vi en ny og ung lærer. Han hadde på mange måter en lettere fremgangsmåte og var med oss på lek også. Du verden for en forandring! Jeg høstet den erfaring da, som jeg fremdeles holder ved, at gamle lærere ikke er så heldig for skolen.

Klærne våre

Klær var svært enkelt. Vinteren var det ikke annet enn hjemmevevete stoffer. De var både pene og solide. For oss brukte mor å sy om gamle kjoler- svært pene. Da mor giftet seg hadde hun 12 nye verkenkjoler. Kanskje var det de som hadde flere også. Sommeren hadde vi blåtøyskjoler. Det var nok forskjellig kvalitet. Der var jeg i den heldige stilling for far

tok enkelte tøyer fra brødrene Dobloug- Oslo. Vi fikk engang alle tre nydelig kjoletøi i en rødfarge. Det var nok ikke bomuld, men tynt og fint. De kjolene var så pene. Jeg synes jeg ser dem enda. De var pyntet med fløyelsbånd. I min barndom var det bare på en gård at det var en gammel bestemor, og hun var "besta" for alle os barna. Hun så svært dårlig og når jeg kom i den nye kjolen følte hun på meg fra øverst til nederst, og hun syntes sikkert jeg var for fin. Vi måtte ha nyklærne lenge. Så skulle vi ha hatter jeg og mine klassekamerater. Det fantes ikke i butikken, men en dame på "Gaten" som hadde blomster og brudeutstyr osv, hadde stråhatter med vid brem. Det var kvite silkebånd med tre røde tråder og de kostet 12 øre pr meter og det hele kom på ca kr 1.00. Hvor fine vi syntes vi var!

Sommeren

Sommeren var vi med mor på setra og ku og kalv var mine beste venner. Gjeting var på retur, men vår og høst måtte vi gjete. Når det var pent vær var det moro. Buskapen møttes og vi barna lekte til vi ikke så eller hørte noe til kua. Mange hadde sauene med også. Det var enkelte som hadde med store okser, noen var litt olme også, som selvsagt var vår store skrekk. Sommeren og livet på setra var en herlig tid. En hadde i grunnen nok med seg selv. Fisking var for mange en svær sport. Morsomt var det å være med mor på multeplukking. Det var ikke så mange som benyttet multe den gang. Vi plukket så mye så mor kokte i bukjelen. Ca 100 l uten sukker. Hadde den i grøtdaller, satte den i kjelleren og tilsatte sukker ved bruk. Det er nok 70 år siden dette.

Vinteren

Vinteren drev de voksne med husflid. Jeg har før skrevet om spinning og væving. Det måtte

være lager av alt. Det skulle også syes, og det var om vinteren. Min første hobby var ski. Så snart det var anledning, tok jeg skiene og forsvant. Det var langrenn, utfor og små hopp. Flere av mine jevnaldrende var med og var meget flinke. Jeg må si vi var før vår tid. Hadde det vært i dag med all hjelp og stønad, tror jeg vi hadde nådd langt. Utstyret var nok primitivt, men når jeg kom så langt at jeg fikk Telemarkski med tre render under, attpåtil spanskrørbinding, et vidt kort skjørt, bluse med matroskrone, ja da var jeg ikke lite stolt, og brukt blev det, det var sikkert. Skøyter var det ikke så mange jenter som hadde. Sesongen var kort. Det var Glåma som bruktes som bane, når den var islagt før snøen kom. Jeg var også ivrig på den sport og var heldig at jeg fikk penger av far til å kjøpe skøyter med remer. De kostet visst tre kroner. Tror jeg var den eneste jenta på min alder som fik nye skøyter.

Ake på kjelke hørte også med til vår sport. Om våren akte vi på skare. Brukte store sleder og det var fullt av jenter og gutter på. Den slags uteliv var sunt. Vi var mang en gang som noen "snøfusser" og "bløte" når vi kom inn, men vi var friske og sjelden forkjølet og noen anden sykdom fantes ikke.

Fars død

Sorgen kom brått til vårt hjem. Far som med sitt handicap satt på loftet og sydde bestandig- men aldri var syk, fik en sommer et sår på halsen, og legen drev og sprøytet noe pulver ind, men det vilde ikke gro. Han var ikke noe syk av det, holdt på med sitt arbeide til lørdag kveld. Søndag morgen når han skulle stå opp, fik han slik åndenød. Det var så vondt å få puste. Lægen kunde intet gjøre, halsen hadde hovnet og stengte for luftrøret. Inden søndag kveld var han død og hans siste ord var: "Herre, anam min ånd". Det

var så alt for brått. Det blev så trist for oss som var igjen. Kanskje det var begynnelsen til kreft. Hvis det var det, var det sikkert best det gikk som det gikk, men du, det var så studselig. Visstnok satt han ved sitt arbeidsbord, men han var nede og spiste ved felles bord bestandig og vi var så trygg på alle vis. F. eks kjøringa på garden, det ordnet han i byttarbeid og mor hadde ingen bekymringer slik. Og så hans selskaplighet og lette humør. På Åsan (setra vår) var han en tur etter vinna. Det var nærmest som en liten ferie og han var som regel en uke, han saga ned bjørk til sæterved op i "grubba". Så hugget vi løv vi da. Det var som regel en solskinnssuke. Jeg glemmer aldri de koselige dage. Tenk han gikk med to staver den bratte stenete veien op til Åsan.

Presten Schuls var nettopp kommet til Tolga den høsten far døde og samme kveld han hørte far var død, kom han som en hjelpende mann. Schuls var så god og grei og han kom i fortrolig samtale med en gang. Han skulle ordne med begravelsen. Så var det gamle hus hos os, men velstelt inne og han undres nok på hvordan det var med "finansom". "Vi har ingen gjeld", sa mor. Det syntes han nok var en lettelse og Schuls hjalp os på mange måter og var vor gode ven alle år han var på Tolgen. Det blev jo mer bekymringer for mor, og vi som ikke hadde hest og skulde leie all kjøring. Far hadde ordnet alt det, men det var merkelig hvor greit det gikk, drengen til presten Schuls kjørte mosen i alle år. Det var 18-20 lass. På prestegarden hadde de bestandig 2 hester og ikke så mye kjøring. Jørn Flaten kjørte i alle år veden. Paulsdalsgjelten fra Åsan kjørte høi og løv. Så var det "Perflatom", Flatgård hjalp med jordarbeide, ja mye annet småtteri også. Det var bestandig å gå dit når noe manglet. Farbror Jon drev som koppmaker og snekker. Slik fortsatte det og tiden gikk.

Ungdomstid

På skolen hadde vi ingen avslutningsfest når vi gikk ut, men examen var det og karakterbok også, men noen gode karakterer hadde visst ikke jeg. Jeg husker bare jeg hadde tre i skriving. Konfirmasjonsforberedelsen var grundig. Det var tre uker høst og tre uker vår, med heldagsskole. Schuls var begavet og flink prest som fanget hele vår interesse. Vel var det mye pugg, men så mange ord og gullkorn har fulgt meg gjennom hele livet.

Konfirmasjonsdagen var høitid både i kirken og hjemme. Det var nye klær fra inderst til ytterst og med hjemmelagde knappsko, så var jeg fin. Var det litt "riks" i skoene så var det enda mer stas. Det var også selskap og presanger om end ikke å sammenligne med nå. Hva jeg savnet på min konfirmasjonsdag, var min kjære far. Han døde 2 år før.

Når jeg var konfirmert var jeg som voksen å regne med i arbeidslivet hjemme, og jeg var ikke mer enn 16 år da jeg var seterkulle, separerte mjølka, ysta ost og kjerna smør. Det var morsomt å være flink og greie det, men du vet det var krevende. Vi var god hjelp på kvindesiden, men både Berit og Sigrid måtte så ofte hjelpe andre, og noen var borte bestandig. Berit var så flink å sy og drev mye med søm, så var det noen her og noen der som skulle ha hjelp omtrent som i dag.

Til jeg blev voksen, hadde vi fått ungdomshus, hvor det var både fester og dans. Her var også et frilynt ungdomslag "Samhug". Det laget gikk så godt og var veldig opplærende. Blev med i styre og stell og amatører i lek og spell. Vi opførte også tablåer, "Ved sydens kloster" står for meg som det peneste. Det var også håndskreven avis som hadde mang en skjemt både i prosa og poesi. Det var folkevisedans i ungdomslaget og selveste Hulda Garborg var læremester, selusagt hørte også runddansen til. Det var mer takt og rytme da enn nå.

Søster Berit

Så blev søster Berit syk. Hun var på Røros en vinter i et fint hus med så mye vask og ut og inn i kalde ganger. Hun fikk slik gikt, hun hadde kanskje hatt det før, jeg husker det ikke, men nok om det, hun blev så giktisk og stiv. Doktor var så hjelpesløs og kunde intet gjøre. Til slut blev hun sengeliggende og lå i sengen i 3 år og måtte ha hjelp til alt. Men hun var så tålmodig og snill. Jeg synes enda jeg ser hendes gode smil. Da måtte Sigrid og jeg være hjemme om sommeren. Vinteren fikk vi gå slike kurs, husstell, søm og veving. Mottoet den gang var jo at en skulle bli så selvhjulpne som mulig. Det blev vi visst også bra nok, men det er intet skryt når jeg sier at flinkheta fulgte alderen. Berit var flinkest, så Sigrid og jeg til slutt. Fremdeles beundrer jeg mor som greide seg så godt og lærte oss barna det hun gjorde, så å si uten skole.

Ungdom

Det må erkjennes at det var litt vanskelig for Sigrid og meg mang en gang. Vi var jo unge og har gjerne villet ut, men du vet det var ingen råd for at vi kunne reise fra mor og Berit da. Vi hjalp hverandre så godt vi kunne. På setra var Sigrid og jeg annethvert år forsommeren og høsten. Mor var ikke mer seterkulle nå. Berit lå i sengen og heklet. Det var det eneste håndarbeidet hun greide. Men så heklet hun til gjengjeld meget for oss og andre. I Øvensgarden bygde de den store bygningen ved de tider, og mor til Esten, Berit, var vår kusine og søster Berits gode venninne. Da heklet hun blonder til sidegardiner både til stua og kabinettet, i alt 6 fag. Når så det kom for en dag, måtte hun også hekle til Østigarden. Du vet, mor og Per var dobbeltsøskenbarn og det var få som var mer i vårt hus enn nettopp Østigård Erlien. Berit visnet bort og en høstdag var det slutt. "No kjem

Jesus og møte meg", sa hun. "Ser dokk han dokk?". Der sto vi så fattige. Vi så ingenting, men for en sorg. Selv syntes jeg da, hvorfor skal jeg leve når Berit som var så mye bedre, skulle dø? Fra da og utover var ikke min horisont større enn at jeg skulle hjelpe mor med arbeid i dette vårt felles hjem som vi alle var så glad i. Jeg tror ikke Sigrid tenkte annet heller.

Flere glimt fra barndommen

I 1890 åra var Amerikafeberen stor og mange reiste dit. Der hvor det var en stor søskenflokk, var det ikke så meget å ta fatt på heller. De aller fleste av de som reiste, gjorde det godt, men med meget forsakelse og meget slit.

Legdefolk

Legder var det i min barndom. Det står for meg som et trist minne. Disse gamle utslitte stakkarer blev fraktet fra gård til gård for å være noen uker. Det var noe som var pålagt gårdbrukerne og tiden tror jeg var utlignet etter gårdens størrelse. Mange steder kunne de ha det bra, men mange steder også det motsatte. Det var alt ettersom husbondsfolka var. Husker ikke riktig hvor gammel jeg var, men det var rørende: et par legdefolk var hos oss (ektepar) Vi flyttet til sommerhusa og de fikk være i vinterstua. De var så blide og fornøyde. De fyrte så det tok nesten pusten fra en å komme inn der. Jeg tror mor stelte godt for dem og rett ofte blev jeg sendt inn med kaffe og godbit, men for en tilværelse for gamle folk! Først på 1900 ble det bygd pleiehjem, et stort fremskritt og bedre forhold. Et husdyr som hørte til var lusa. Disse legdefolk var nå spekket av det og mange andre også. Ikke alle ville ha lus og for et arbeid og strev det var for de som ikke ville ha den og det var også mange. Far hadde sitt arbeid på lofta. Et

stort lyst pent rom. Der hadde vi to senger og jeg lå der når jeg blev større. Der gikk det alt slags folk og mange med lus. For et arbeide mor hadde. Kan ikke huske at verken mor eller far var luset, men vi barna og jeg som hadde så tykt hår, var utsatt. Det var kvik-sølv i et middel og grønsåpvask. Mens de gikk på skolen var våre barn også utsatt for lus. Det var fryktelig altså. Var en ikke heldig å se det med en gang, ja, da tok det en uke før en var sikker på å være ren. Nå findes vel ikke den lenger.

Politikk og samfunnsutvikling ellers

Av partier var det Høire og Venstre. Jeg tror det var slik at de som hadde lit mer jordisk gods var høire og de mer jevne venstre. Det kunde nok være strid da også. Presten var høiremand og klokkeren venstre og det var vanskelig med samarbeide da.

Etter århundreskiftet blev det stor forbedring. Telefonen ble mer almindelig. Så fikk vi dampmeieri med litt bedre pris på mjølka. Meget lettere da. Vi slapp å separere og kjerne smør hjemme på gården. I 1914 fikk vi elektrisk lys. Ja tenk det, for et fremskritt i den vesle bygda vår.

Søster Sigrid gifter seg

Åra gikk. Sigrid og jeg var felles om arbeidet. Mor var ikke på Åsan lenger og Sigrid og jeg delte sommeren slik at vi var et år på forsommeren og et år på ettersommeren som seter-kuller. Sigrid var mindre av vekst enn meg og jeg blev alltid holdt for sterkest og tok derfor det tyngste arbeide. Det hadde jeg heller ikke noe imot, for matstell hadde jeg liten lyst til i unge år. Alt gikk i grunden godt og knirkfritt og tiden gikk så veldig fort. Vi hadde det både godt og koselig syntes vi, enda det var mange ting som var slitsomt.



Mor og jeg.

Så kom Martin inn i billedet. Martin Jonssen var fra Erlinesset. Jeg tror at jeg med sikkerhet kan si at han fra første stund likte seg godt i vårt hjem og miljø. Hans far var oppvokst på Rønningen i Erlia hvor hans mor var fra.

Martin hadde gode evner, og den eneste utdannelse den gang for uformuende, var underoffiserskolen. Det måtte nok være en bra skole. Det var mange som gikk den og ble flinke karer, Martin ingen unntakelse. Han var også flink i håndens arbeid, hendt som man sa. Han arbeidet ved jernbanen og hadde nettopp fått post som telegrafist på en stasjon nær Trondhjem og var sersjant ved det militære.

Deres (Martins og Sigrids) bryllup var 24. mai 1911 og jeg tror jeg tør si det var to lykkelige mennesker. De fleste trodde at Mar-

tin ville beholde sin stilling, men slik var det ikke. Den gang var det gjevere å ha gard enn en stilling, og han fant seg til rette og likte seg så godt på Bakkom og begynte som bonde. Sigrid var eldst så det var greit. Men bondeyrket var det minste Martin hadde vært med på, så det ble nok meget som måtte læres. Det han absolutt ikke hadde gjort, var å kjøre med hest. Jeg husker han fikk penger av mor for å kjøpe hest og slåmaskin. Han kjøpte en ganske liten, men fullvoksen stødig hest. Og det var bra, for han fortalte når han kjørte fra Milskiftet, så kom han mellom lasset og ei bjørk, men hesten stod stille til han kom seg løs.

Ut av bygda, Stange og Furnes

Så var det meg da. I vårt hjem som andre steder, barndomshjemmet blir kun for en, de andre søsken må ut. Det visste jeg jo så altfor godt, men når det bare var oss to, hadde jeg ikke hjertelag til å reise fra mor. Det var bare en tanke, å hjelpe henne. Selvsagt var det ikke vanskelig å få jobb som hushjelp, men jeg var på Fredriksgård en vinter. Der var det skyss- stasjon attåt husdyrbruk. Jeg var oppe kl 5 – 1/2 6 hver eneste morgen og det var vel sjelden kveld før 21 – 22 tia, ofte opp om natten også, da det var nattog og mange som reiste. Jeg har mang en gang senere spurt dem jeg var sammen med når vi sov! Lønnen var kr 10 pr måned og jeg må si det fristet ikke til gjentagelse. Det var vel kanskje slik andre steder også. Det var ingen klage i hvert fall.

Nå var det slik at kua har siden jeg var barn, vært mine venner. Så var det ved de tider det ble interesse for fjøskontroll. Det ble holdt 4 mnd. kurs for utdanning av kontrollassistenter. Jeg følte nok at jeg skulle greie et slikt kurs, men å få komme inn, det var verre. Nå var jeg elev og god venn av landbruksskolebestyrer, senere statskonsulent Jon

Sæland (se senere om landbruksskole). Skrev så til han om han ville gi meg en anbefaling. Det skal jeg si jeg fikk. Når jeg så den attesten, skjønte jeg at jeg hadde muligheter.

Kurset var på Stange og det var elever fra hele landet. Det var ingen vanskeligheter for meg å følge med og da jeg var ferdig, søkte jeg og til flere steder: Spydeberg, Ullensaker og Furnes. Jeg valgte Furnes av den enkle grunn at det ikke var så langt hjem. Jeg var heldig. Der var så interesserte folk. Hyggelige på alle måter. Det var ingen sak å finne seg til rette der. De hadde også slik tillit til meg og jeg måtte være med på alt mulig. Det var også der jeg måtte lære meg å snakke for flere. Lønnen var etter tiden nokså bra og som helt selvstendig da! I hele mitt lange liv har jeg aldri hatt det så godt som der. Fikk også så mange gode venner som jeg gjen-nom hele mitt liv har hatt forbindelse med, og mange er det som har besøkt meg. Men det var en ting jeg ikke ble fortrolig med, og det var den standsforskjellen.

Brev fra Sigrid

Så var det på vårparten 1915. Jeg fikk brev fra Sigrid. Hun spurte om det var mulig at jeg kunne være på Åsan om sommeren. Hun ventet sitt andet barn og hadde ingen hjelp. Det var vel da som nu vanskelig for hjelp. Hva skulle jeg svare? Jeg sov nok ikke på flere netter da. Jeg hadde det så bra og furnesingene ville på ingen måte at jeg skulle slutte, men det var bare vi to, og vi stod så nær hverandre så jeg fikk ikke til å si nei, men sa opp til 1. juli. Det var nemlig 3 mnds opsigelsestid. Om det var riktig av mig tør jeg ikke si, men når Sigrid hadde så kort levetid er jeg lykkelig for at jeg hjalp henne den gang. Jeg blev da på setra om sommeren. Blev også hjemme om vinteren og var da budeie. Hadde fjøset for meg selv og mente å bruke

min lærdom i praksis og tror det blev vellykket. Fôret godt, stelte på beste måte og mjølka uteblev heller ikke.

Sigrid hadde det også godt den vinteren da hun slapp å være i arbeide. Jeg blev også hjemme neste sommer, 1916, og var da seter-kulle før slåtten, og var med Martin hjemme på vinna.

Litt om seterlivet

Jeg burde kanskje fortelle litt om seterlivet. Den sjarm som fulgte med det, holder på å forsvinne. På forsommeren når det bare var jenter på setren, var det mang en gang lek og moro. I sær om søndagen, for lørdagskveldene kom gjerne ungdommen fra bygda og vi møttes fra alle nabosetrene og det ble liv og moro. Jeg hørte aldri at de gamle var grinete eller at det var noe galt. Selvsagt var det meget å gjøre. Separerte mjølka. Kinna smør. Kokte mussmør tre dager for uka og skjørost eller koktost en dag. Det kjeeste syntes jeg var mår-råbeta. Kua skulle ut klokka seks, inn og mjølkes i ni-ti tiden og så løses til langbet kl ett. Det holdt vi på med til 11. august, da de flyttet til høstseteren, fra da gikk kua hele dagen. Det var vel noe som hang igjen fra før da de gjette, dagen ble ikke så lang når det var to økter. Den skikken er det for lengst slutt med.

Høsten var jeg de siste ukene på Åsan. Barna til Sigrid var små, Olava var bare ett år og Kåremann liten også og jeg syntes jeg kunne gjøre dem tjeneste. Da visste jeg det var siste gang jeg var på Åsan som seterkulle, og jeg skrev med blyant på en stokk opp for døren i kokkhuset, noe som for lengst er bortvasket, et lite rim, jeg husker det så godt og avslutter min beretning om Åsan med disse linjer:

”Åsan du vakre vang
hvor jeg sunget har så mang en sang
Hit jeg kom så tidlig om vår
Her jeg hadde moro i barndommens år
Også som kulle jeg her har vært
Har stelt med kua og mye lært
Å sommertid hvor du er fager
når gresset bølger på eng og aker
Men høsten kommer og bjørka gulner
og hjem jeg reiser med kalv og kuer”

Åsan har alltid fulgt meg i minnet som det vakre og trivelige sted det er, og gamle Anders A. Urseth sa første gang han så Åsan: ”Den som ikke synes det er vakkert her, har ikke sans for skjønnhet.”

Bestemor Olava hadde nå blitt sammen med vår bestefar, Ola Floor, og de hadde nok tatt beslutning om at det skulle bli de to i løpet av 1916. Hun skriver nå om det gode forholdet mellom dem og Sigrid og Martin, det tragiske som skal skje i 1921 og sin mors død, og avslutter med dette beretningen om livet på Bakkom.

Flytting fra Bakkom

Jeg ble hjemme om vinteren men var ikke akkurat hushjelp. Jeg gjorde mye til meg selv. Ola og jeg hadde bestemt å gifte oss til våren og jeg flyttet fra Bakkom 31. mai 1917, men omgangen og samværet var ikke slutt. Sigrid og jeg hjalp hverandre så godt det lot seg gjøre, og Ola og Martin var sammen i alt. De var ikke bare svogre, men venner og skytterkamerater fra unge år og det var en veldig hyggelig tid.

Søster Sigrid dør

Sigrid var mindre av vekst enn Berit og meg og det ble vel for meget for henne. En sommer på setra fikk hun blødende mavesår. Husker i allfall Kåre var med til Søljasen, men er ikke sikker på om Olava var med, men helst begge. Det gikk over og hun var bra i flere år, men det ble meget tungt arbeid når alt fjøsarbeid skulle utføres av husmoren attåt innestellet og småbarn. Det må bemerkes at mannfolka ikke hjalp til i fjøset den gang, ikke Martin heller. Det var slik at fjøsstellet var kvinnearbeid.

Det var i juni. Det skulle være bryllup på Sagbakken, Knut og Berits. (10. juni 1921) Jeg var oppover på Bakkan med matrosbluse og hatt som jeg hadde sydd til Kåre kvelden før. Da var Sigrid sliten og hun sa hun skulle være glad når dette bryllupet var over. Som det var den gang skulle hele familien være med og med små barn ble det mye mas. Den kvelden var det siste gang jeg snakket med Sigrid. I bryllupsgården fikk hun hjerneslag. Jeg fikk oppringning, men til jeg kom dit, var hun alt borte. De som var der sa at hennes siste ord var, "Pass Jon, Martin". Han var jo så liten. For en sorg! Det er vel intet som føles hårdt og brutalt som når en ung mor dør fra sine små barn- og dog vet vi at det hender så ofte. Min kjærlighet til Sigrids barn har fra første stund vært stor og blev så visst ikke mindre når mor blev borte og jeg tror den holder slik i dag også.

Det er så at livet skal leves videre. Det var så visst ikke greit. Jeg støttet til det lille jeg kunne, men hva var det, og mor som var blitt så gammel og utslitt. Det gikk nok på støtom, men tiden gikk og sår lækes vet vi, om end savnet ofte dukker opp igjen.

Så skulle Martin gifte seg på ny og fremmede skulle fortsette og overta det som var så kjært for oss. Jeg skal gå forbi det. Det er

ingen som forstår det som ikke har prøvd det. For mor var det veldig sårt. Hun tenkte i første rekke på barna. Det var jo så mangt et eksempel på hvordan det ofte gikk ut over barn av første ekteskap. Hun sa til Martin: "det pleier å være slik at når det bli stømor, så bli det støfar å!" "Det skal jeg love deg at det ikke skal bli", sa han og det holdt han. Når så Randi greide å være husmor og stømor- så har det gått bra.

Mor

Min søsters barn omgikkes oss som de alltid hadde gjort. At mor følte seg fremmed og ensom, det var naturlig. Hun sa så ofte: "je har ittnå anna enn minna å låvvå på" Det kan jeg nå så godt forstå. Hennes barnebarn var jo for små til å til å forstå henne. Hvem gjør vel det i den alder, men hun klaget ikke, bare at det var så ensomt. Jeg var nok opp i kammerset til henne, men min tid var alltid opptatt. Jeg burde ha besøkt henne oftere. Først nu når jeg selv har nådd alderdommen, forstår jeg hvor ensomt det var for henne. Dess eldre jeg har blitt, dess høyere setter jeg mine foreldre. Så mange mennesker de begge hadde med å gjøre, så har jeg ikke hørt at noen har hatt et nedsettende ord om dem, annet enn de var greie og reale og jeg har i grunnen ikke annet enn gode minner fram mitt barndomshjem. Så ble jeg varslet om at mor var dårlig og jeg fikk da være hos henne den siste dag og natt. Hun lå så trist når jeg kom, men (sokneprest) Klute kom og ga henne sakramente og hun lyste så opp- og det strålte av hennes øyne. Det er så mange som ikke tror på Gud og et liv etter dette, men jeg tror alle som har stått ved et dødsleie og hørt og sett hvordan den siste kamp og eneste hjelp er å klynge seg til Gud når alt annet brister og ingen mennesker kan hjelpe. Da må en ha tro, håp og tillit til Gud. Mor sovnet så fre-

*delig og stille inn og sa: "ikke gråt for meg".
Mors barnebarn takker jeg fordi de alltid har
vært hyggelige og snille mot meg.*

*Så avslutter jeg mine minner fra barn-
domshjemmet med noen linjer fra en poetisk
hilsen jeg en gang sendte en utflyttet bak-
kaing.*

*"Bakkan!
Navnet funkler vel ikke for mengden,
men for oss det har en egen klang
Det var så meget godt i den grenden
som kun er et minne uten sang
Det levet vi i nøisomhet og gammen
Søsken og foreldre sammen
Kirka står der så høgreist og stor
Utenfor veggen sover nu far og mor."*



Parti fra Gata, 1920. Floorgarden midt på bidet. Foto: Carl Normann.